

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1931

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",—ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ, 8 Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΥ. Δ. ΠΡ. Κ. Ε. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ἡλ. Π. Βουτιερῖδη : *Ἄλ. Παπαδιαμάντης Ἄλ. Μωραϊτίδης (Ἡ ζωὴ τους καὶ καὶ τὸ ἔργο τους, μὲ τοὺς στίχους τῶν δύο διηγηματογράφων καὶ μὲ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα).*

Σὲ μιὰ σύντομη διάλεξη γιὰ δύο μάλιστα μαζί συγγραφεῖς — καὶ συγγραφεῖς σὰν τοὺς Διόσκουρους σκιαθῖτες — δὲ θὰ μπορούσε βέβαια νὰ μᾶς μάθῃ κανεὶς τίποτε τὸ καινούριο γι' αὐτούς, οὔτε νὰ συναρτίσῃ κἂν τὰ ὅσα ἔχουν κατὰ καιροὺς γραφῆ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους. Τέτοια, ἄλλωστε, δὲν ἦταν κἂν ἡ φιλοδοξία τοῦ κ. Βουτιερῖδη. Καλεσμένος ἀπὸ τὸ σύλλογο τῶν Σκιαθιτῶν νὰ μιλήσῃ στὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο ποὺ ἔκαναν στοὺς δύο πατριῶτες τοὺς συγγραφεῖς, ὁ κ. Βουτιερῖδης κατάρθωσε νὰ διηγηθῆ σὲ ἀδρές, μεγάλες γραμμὲς καὶ τὴ ζωὴ τους καὶ νὰ δώσῃ καὶ μιὰ ἰδέα τοῦ ἔργου τους. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι πάρα πολὺ γενικὴ καὶ ἴσως ὄχι ὅσο θὰ ἔπρεπε ἀναθεωρημένη γιὰ σήμερα. Ὁ κ. Βουτιερῖδης λέγει γιὰ τοὺς δύο σκιαθῖτες συγγραφεῖς ὅ,τι περίπου ἔδω καὶ τριάντα σαράντα χρόνια γράφηκε γι' αὐτούς ἀπὸ ἓνα πληθὸς κριτικῶν καὶ ὁμοτέχνους τους. Ὅπως δὴποτε ὁμοῦς, κατατοπίζει ἀρκετὰ καλὰ, μὲ τοὺς γενικοὺς του χαρακτηρισμοὺς, τοὺς ἀνίδεους κάπως καὶ ἀπληροφόρητους, στὸ ἔργο δύο συγγραφέων, ἀνόμοιων στὸ ποιὸν τῆς τέχνης τους, ποὺ εἶχαν ὁμοῦς πάμπολλες ὁμοιότητες καὶ σὰν ἄνθρωποι καὶ σὰν τεχνίτες.

Π.

Ι. Συκουτρῆ, ὄφηγητοῦ τοῦ *Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν «Φιλολογία καὶ Ζωή».* Ἀθήναι, 1931. Δελ. 25.

Τὸ τεῦχος τοῦ κ. Συκουτρῆ, ὅπου, ἀνατυπωμένος ἀπὸ τὸ «Ἀρχεῖον Φιλοσοφίας καὶ Θεωρίας τῶν Ἐπιστημῶν», περιέχεται ὁ ἑναρκτήριος λόγος τῆς ὕψης τῆς ἐπιστήμης του στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι ἔργο ὄχι εἰσφορᾶς νέων γνώσεων, ἀλλὰ κριτικῆς καὶ μεθοδολογίας. Καὶ εἶναι, ἀλήθεια, πρὸ παντὸς ἀπαραίτητη μιὰ μεθοδολογικὴ εἰσαγωγὴ μέσα στὸ ἀχανές αὐτὸ θέμα, στήν ἔννοιαν τῆς «φιλολογίας», — ποὺ τὸν περασμένον μόλις αἰῶνα, ὁ Boeckh τὴν ὄριζε «γνώσιν τῶν ἐγνωσμένων» . . . δηλαδὴ τὸ «*le omni re scibili*» ὄχι τῶν ἀμαθῶν ἢ φανατισμένων Μέσων Χρόνων, ἀλλὰ τοῦ ἀνεξίτητου καὶ τοῦ ἀπέραντου 20^{ου} αἰῶνος, ποὺ ἡ «γνώση ἐπλούτισε κ' ἡ ἀλήθεια μὲ δύο βυζιά δὲ μᾶς προφταίνει», κατὰ τὸν στίχο τοῦ ποιητοῦ.

Ἐπιστημονικῶτατα, ὁ συγγραφεὺς ἀρχίζει ἀπὸ τὸν καθορισμὸ τῶν ἐνοιῶν του. «Μιλώντας γιὰ τὴ Ζωή», λέγει περίπου, «ἐννοῶ τὴν Πνευματικὴν Ζωή, καὶ γιὰ Πνευματικὴν ζωὴν ἐννοῶ τὸν Πολιτισμὸ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ ὑποκειμένου». Ἀλλὰ εἶναι Πολιτισμὸς, — Πολιτισμὸς ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ τοῦ ἀντικειμένου; Στὸ Πανεπιστήμιο ἐμάθαμε ἓναν ὄρισμὸν πρώτης ἀνάγκης: «Πολιτισμὸς εἶναι ἡ αὐξήσις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου». Ὁρισμὸν καθαρὰ περιγραφικόν, ἀπὸ τὸν ὅποιον προτιμοῦμε βέβαια αὐτὸν τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Συκουτρῆ! «Πολιτισμὸς εἶναι τὸ σύνολον τῶν δημιουργ-

γημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐντὸς τῶν ὁποίων διάφοροι ἠθικαὶ ἀξίαι πραγματοποιοῦνται».

Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα ἡμποροῦσε, πιστεύω, νὰ πραγματευθῆ τὸ ζήτημα ἀμεσώτερα καὶ ἀπλούστατα ὁ συγγραφεὺς. Ἐπροτίμησε ὁμοῦς νὰ κάμῃ περιφορὰ μεγάλῃς διαμέτρου, καὶ τοῦτα γιὰ νὰ θίξῃ ἴσως καὶ νὰ σαφηνίσῃ καὶ συγγενικὲς ἐννοιες. «Ὁ ἐξ ὑποκειμένου πολιτισμὸς, ἔξακολουθεῖ, εἶναι ἡ καινούργια κάθε φορὰ περιπτώσις ἀφομοίωσης τῶν στοιχείων τῆς Παραδόσεως ἐκ μέρους νέας ἀνθρώπινης γενεᾶς, — δηλ. τότε παιθητικά, τότε ἀρνητικά, τότε ἐκλεκτικά. Ποιὸ θὰ εἶναι ὁμοῦς τὸ ὄργανο καὶ ὁ συνδετικὸς κρῖκος, ὁ ἐργάτης ποὺ θὰ ἐπιτύχῃ τὴν μιὰν οἰανδήποτε αὕτη σχέση μετὰ τοῦ ἀφηρημένου Παρελθόντος καὶ τοῦ ζωντανοῦ Παρόντος τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας; Ἡ θ' ἀφεθῆ καθέννας νὰ τὸ προσπαθῆσῃ στήν τύχην καὶ μόνος του;

Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν βαθμὸ τῆς τοπικῆς, καὶ ἰδίως τῆς χρονικῆς, ἐγγύτητος τῶν πραγμάτων καὶ τῶν συμβόλων: ἓνα χθεσινὸν ἥρωο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μᾶς ἐξηγηθῆ, οὔτε ὡσὰν μηχανικὸ κατασκευάσμα, οὔτε ὡσὰν παράστασις συμβολικὴ. Ἀλλὰ πῶς νὰ νοηθῆ σήμερα τὸ μεσαιωνικὸν ἔθιμο τῆς θεοδικίας; ἡ «ἀγνεύσις πειρα» τῶν Βυζαντινῶν; ἡ τὸ ἐπιτάφιον ἀνάγλυφο τῆς Ἡγησῶς; Ἡ Ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἔχῃ ἐδῶ τὸ μέρος τοῦ διεξηγημένου. Ὅταν πρόκειται γιὰ γραπτὰ κείμενα, ἡ Ἐπιστήμη λέγεται *Φιλολογία*. «Ἡ φιλολογία, λέγει αὐτολεξεί ὁ κ. Συκουτρῆς, παρέχει συστηματοποιημένα ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἕκαστος συγγραφεὺς [ὅταν γράφῃ] προϋποθέτει γνωστὰ εἰς τοὺς συγχρόνους».

Ὁ ὄρισμός δὲν εἶναι στενότερος ἀπὸ τὸν ὄρισμὸ τοῦ Boeckh. Ἡ διαλεκτικὴ, ἢ μᾶλλον ἡ συστηματικὴ ἀγχίνουα τοῦ κ. Συκουτρῆ, βρῖσκει στὴ γλώσσα τὸ ἓνα καὶ συγκεντρωτικὸν ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης του. Προσθέτει ὁμοῦς δύο φορὲς ὅτι παρόμοια ἀποψη εἶναι μηχανικὴ, ἂν ὄχι βεβιασμένη (σ.31 καὶ 17, κείμενον καὶ ὑποσημειώσεις). Τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα, βέβαια, εἴτε εἶναι τὸ μέσο, εἴτε ὁ σκοπός, περιέχουν σχεδὸν τὰ πάντα καὶ μὲ τὰ ὀλίγα ὑπόλοιπα εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένα.

Πρόκειται λοιπὸν καὶ ὁ νέος ἐπιστήμων νὰ περικλείσῃ μὲ τὴ σειρά του τοὺς συναδέλφους του στὸ φοβερὸν ἐπιπέδον τῆς ἀνθρώπινης παντογνωσίας, — ἐν' Ἀπόλυτο ποὺ συντριβεῖ, ἀντὶ ν' ἀπελευθερώσῃ;

* *

Νομίζω ὅτι εὐτυχῶς ὄχι. Ἀμείωτη ποσοτικά, ἢ ἔκτασις τῆς ἐπιστημονικῆς φιλολογίας παρουσιάζεται, μὲ τὸ γενικὸ πνεῦμα τῆς μελέτης, ποιοτικὰ κάπως μειωμένη. «Ἐχομε καὶ ἄλλους σκοποὺς στὴ ζωὴ καὶ στὴ μελέτη, λέγει παρακάτω ὁ συγγραφεὺς ἡ Ἰνῶσις δὲν εἶναι ὁ μοναδικός. Φυσικά, θὰ συγκεντρώσωμε, πρῶτα, τ' ἀπαραίτητα ἐρμηνευτικὰ στοιχεῖα, — τυπικά, γραμματικά, συντακτικά, στιχογραφικά, πραγματικά, κριτικά καὶ ὅ,τι ἄλλο μᾶς χρησι-

μεύει : ἀλλ' ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι αὐτὸς — ὁ ἀθροιστικὸς».

Ἐνα δευτέρου στάδιο τῆς φιλολογικῆς ἐργασίας — καλλιτεχνικό — παρουσιάζεται ἔτσι, πλατύτερο ὅμως καὶ ποικιλώτερο ἀπὸ τὸ πρῶτο· πρόκειται καὶ νὰ συγχρονισθοῦμε μὲ τὸν λογοτέχνη (σ.35), καὶ γιὰ τοῦτο μᾶς χρειάζεται νὰ γνωρίσωμε ὀλόκληρη τὴν ἐποχὴ πού ἐξησε κ' ἐδημοῦργησε. (*Ὁλ' αὐτὰ, πιστεύω, στὸ λαίσιον μᾶς κάπως περιορισμένης δυνατότητας, καθὼς ὁ Spengler τὴν καθώρισεν, ἔδω και λίγα χρόνια). Βαρὺ λοιπὸν καὶ τοῦτο τὸ χρέος, ὅσο κα' ἂν εἶναι «λυτρωμένο ἀπὸ τὴν τυπολατρεία καὶ τὸν ὑλισμὸ τῶν ἱστορικῶν λεπτομερειῶν» (πρόκειται γιὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ Brunetiere, πού ἐπολέμησεν ὁ Παπαδόπουλος ;)

Δὲν πρέπει βέβαια νὰ λησμονοῦμε ὅτι ἡ μελέτη εἶναι γιὰ φιλόλογους, καὶ ὄχι ἀπλῶς γιὰ φιλαναγνώστες. Ἀλλὰ πιστεύω καὶ γι' αὐτοὺς ὅτι τὸ τρίτο στάδιο τῆς ἐργασίας, πού ἀναφέρει ἀμέσως ὁ κ. Συκουτρῆς, — τὸ ἀνθρωπιστικό — αὐτὸ πρέπει, ἔστω καὶ πρωθύστερα, ἔστω καὶ ἀπὸ μᾶ γενικὴν ἰδέα, νὰ γίνῃ τὸ εἰσαγωγικό. Δὲν εἶναι τάχα περιττὸ νὰ σπουδάζεται ἓνα γλωσσικὸ μνημεῖο, ὅταν δὲν ἔχη τίποτε πιά νὰ προσφέρῃ στὸ σύγχρονον πολιτισμὸ μας ; Ὁ κ. Συκουτρῆς μεταφέρει ὠραίους ἀφορισμοὺς τοῦ Βιλαμόβιτς γιὰ ὅσους «συνειθίζουσι νὰ περρονοῦν ὡς μικρολόγον τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ ἀρχαίου βίου». Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ ὅτι, τὸ συνηθέστερον, στὴν περίπτωσιν αὐτῆ, ἡ ἀνάγκη εἶναι πού γίνεται φιλοτιμία . . . Ὁ κ. Συκουτρῆς εἶναι νέος καὶ προικισμένος μὲ φυσικὴν ἀκμαιοσύνη ὄχι συνηθισμένη. Ἐτσι, δὲν εἶναι ἀνεξήγητη ἡ ἀπεριόριστη μνημονικὴ του αἰσιοδοξία. Ποιὸς θὰ ἠμποροῦσε ὅμως ν' ἀνταποκρίνεται μέχρι τέλους σὲ παρόμοιες προκαταβλικὲς ἀπαιτήσεις ;

* * *

Ἐγὼ δὲν εἶμαι φιλόλογος. Εἶμαι, ἄς ποῦμε, ἓνας ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων. Στὸν κόσμον μας, βασιλεύει, στὰ ζητήματα αὐτά, ἀύθαιρσία ἀπόλυτη, καὶ τὸ μόνο στήριγμα κάθε γνώμης εἶναι τὸ κύρος τοῦ προσώπου πού τὴν εἶπε. Ὡς τόσο, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόστασίν μου, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Φιλολογίας καὶ Ζωῆς» ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ πιστεύω ὅτι, καθὼς ἔχομε σήμερον ἐμπρὸς μας ἑπτὰ χιλιάδες χρόνια πολιτισμοῦ, ἓνα φιλοσοφικὸ πρῶμα φαίνεται ἀπαραίτητος ὁδηγὸς τῆς ἐρευνας καὶ τῆς γνώσης. Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ κ' ἓνα τέτοιο φιλοσοφικὸ πρῶμα νὰ πάρω ἀπὸ τὴ μελέτη του : εἶναι τὸ τρίτο αὐτὸ στάδιο, τὸ ἀνθρωπιστικό.

Θέλει τάχα ὁ συγγραφεὺς νὰ κιντᾶξω ἀνεστραμμένη τὴ σειρά τῶν στοχασμῶν του ; Ἴσως ὄχι. Μὰ δὲ θάξῃ δίκιο. Γιατί δὲν κάνω ἄλλο, παρὰ νὰ ζητῶ ἐνὸς εἶδους νομιμοποίηση καταστάσεως ἀπὸ πολὺν καιρὸ τώρα πραγματικῆς κ' ἴσως θεληματικῆς ἀγνοημένης. Καὶ δὲν εἶναι ἡ ὄρα νὰ βάλωμε τὸ ζήτημα ἐμπρὸς στὴν εὐγένεια, στὴν ὀξυδέρκεια, στὴ σωφροσύνη κ' ἐπὶ τέλους στὴν πνευματικὴ φιλία τοῦ νεαρότατου ὑψηλοῦ ;

Τ. Α.

Κ. Κόντου : «Τὰ τραγούδια τοῦ χωριάτη» ποιήματα.

Οἱ στίχοι τοῦ Μυτιληναίου ποιητῆ κ. Κόντου, οἱ συγκεντρωμένοι στὸν πολυσέλιδο καὶ καλοτυπωμένον αὐτὸν τόμο, ἀντιπροσωπεύουν, σύμφωνα μὲ τὶς παρατεθειμένες χρονολογίες, ποιητικὴν ἐργασία δεκαπέντε καὶ περισσότερον χρόνων : ἀξίζουν λοιπὸν νὰ κοιταχθοῦν μὲ προσοχὴ καὶ μὲ συμπάθεια, ἀφοῦ ἀνταποκρίνονται σὲ μιὰ προσπάθεια σοβαρώτερη ἀπὸ τοῦ εὐκόλου ἐρασιτεχνισμοῦ, πού δὲν ἀργεῖ νὰ ξεθυμᾶν ὅσο ἀπὸ τὴν πρώτη συνηθισμένη ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία. Εἶναι δύσκολο νὰ ἐξακριβωθῇ τί μπορεῖ νὰ προσφέρῃ στὴν ἐλεύθερη ἐνέργεια ἐνὸς ποιητῆ ἢ ἐργατικότητός του, ἢ ἐπίμονη καὶ φιλόπονη ἐπίδοσίν του στὸ θέμα—τὰ ζητήματα αὐτά εἶναι μπλεγμένα μεταξὺ τους κατὰ τρόπο δυσκολοξεχώριστο —, ἀλλὰ μένει πάντα γεγονὸς ἀναμφισβήτητο πὼς ὁ χειρότερος ἐχθρὸς τοῦ συγγραφέως εἶναι ἡ προχειρότητα· τὸν ἐπαναπαύει μὲ τὸ παραμικρὸ κατόρθωμά του καὶ προκαλεῖ τὴ φυγὴ τῆς βαθειᾶς ἐκείνης ἀνησυχίας, πού καίζει, γιὰ τὴν ποίηση, τὸ ρόλο τοῦ ἀνικανοποίητου στὴν περίπτωσιν τῶν σεξουαλιστικῶν σχέσεων. Ἐπειτα, δὲν εἶναι τόσο πολλοὶ ἐκεῖνοι πού θὰ μπορούσαν νὰ ἐμπιστευτοῦν τὴ συγγραφικὴ τους τύχη στὴν πρώτη μορφή τοῦ φανερώματός των, σ' αὐτὸ πού πρωτοδίνει ἢ ἐμπνευση χωρὶς τὴ συνεργασία τῶν ὑπολοίπων παραγόντων. Οἱ ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, οἱ μέτριοι, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ φυλάξουν τὸ λίγο πού τοῦς δόθηκε μὲ μιὰν ἀγρυπνὴ ἐπιμέλεια, δύσπιστοι πάντα στὴν ἱκανότητά τους κ' ἔτοιμοι ν' ἀκολουθήσουν ὅ,τι κάθε φορὰ τοῦς φαίνεται καλύτερο.

Ὁ κ. Κόντος δὲν ἐβιάστηκε, καθόλου μάλιστα, νὰ παρουσιάσῃ στὸ κοινὸ τὰ προϊόντα τῆς φιλολογικῆς παραγωγῆς του. Εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ τὰ κρατήσῃ, κ' ἴσως νὰ τὰ ξανακοιτάξῃ καὶ νὰ τὰ διορθώσῃ σ' ὅλο τὸ μακρὸ διάστημα πού τοῦ ἔμεναν ἀνέκδοτα. Αὐτὸ τουλάχιστο δηλώνει ἡ τεχνικὴ καὶ σχεδὸν ἄψογη ἐκτέλεσις τῶν ποιημάτων του, ἡ ὁμοιογενὴς καὶ ταυτόσημη σύστασίς τους, τ' ὅμαλό καὶ συμμετρικὸ ζετύλιγμά τους. Ἡ κυριώτερη καὶ φανερώτερη ἀρετὴ τῶν «Τραγουδιῶν τοῦ χωριάτη» εἶναι ἡ μορφὴ τους : λεία καὶ καθαρὴ ἐπιφάνεια, χωρὶς ἀλλάγματα καὶ τρικυμίσματα. ἀλλὰ πού δὲν τῆς λείπουν οἱ ἀλαφροὶ κυματισμοί. Ὁ κ. Κόντος κατανόησε τὴ μεγάλη σημασία τῆς γλωσσικῆς πειθαρχίας (οἱ μυτιληναῖοι σήμερον εἶναι οἱ μόνοι ὀρθόδοξοι στὸ φανατισμὸ τους δημοτικιστῆς, παράδειγμα ὁ Μυριβήλης, ὁ Βενέζης, ὁ Φριλιγγος) καὶ μεταχειρίζεται τὸ γνήσιο ἐκφραστικὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου του μὲ μοναδικὴ εὐσυνειδησία. Ἀποφεύγει κάθε πλαστὸ γλωσσικὸ τύπο καὶ προσπαθεῖ ν' ἀνασύρῃ κάθε φορὰ τὸν ἐκάστοτε χρειαζούμενον μὲς ἀπὸ τὸ πλούσιο ἀπόθεμα τῆς δημοτικῆς. Εἶναι κι' αὐτὸ κάτι, σὲ μιὰ περίοδο ὅπου οἱ νέοι μας, ἀμελέτητοι οἱ περισσότεροι καὶ φαντασμένοι, φιλοτιμοῦνται, θαρρεῖς, νὰ μεταφέρουν στὰ πεζὰ καὶ στοὺς στίχους των τὴν πιὸ ἀποκρουστικὴ